

Gemeente
Amsterdam

Gebruik en bereik van de AIO in Amsterdam

Onderzoek, Informatie en Statistiek

In opdracht van: Gemeente Amsterdam, WPI

Projectnummer: 15178

Nina Holaind

Laure Michon

Clemens Wenneker

Jeroen Slot

Bezoekadres: Oudezijds Voorburgwal 300

Postbus 658, 1000 AR Amsterdam

l.michon@amsterdam.nl

Telefoon 020 251 0402

www.ois.amsterdam.nl

Amsterdam, juli 2016

Foto voorzijde: fotograaf Nienke Laan (2014)

Inhoud

Inleiding	4
1 Gebruik en bereik van de AIO in Amsterdam	5
1.1 Methode	5
1.2 Kwart AOW-ontvangende huishoudens wordt gekort	5
1.3 Huishoudens met gekorte AOW en AIO vooral in Zuidoost, Oost en West, en vaak alleenstaand	6
1.4 Jong gepensioneerden en niet-westerse Amsterdammers ontvangen vaak AIO	7
1.5 Twee derde rechthebbenden ontvangen AIO	8
1.6 Bereik relatief laag onder meerpersoonshuishoudens	8
1.7 Hoger bereik bij hogere korting op AOW	9
2 Redenen voor niet-gebruik	11
2.1 Methode	11
2.1.1 Enquête	12
2.1.2 Interviews	12
2.2 Kenmerken respondenten	13
2.3 Een op vijf bekend met AIO	14
2.4 SVB belangrijkste informatiebron	14
2.5 Onbekendheid en onduidelijkheid redenen voor niet-aanvraag	15
2.6 Interviews wijzen op onbekendheid en soms wantrouwen	16
Conclusies	19
Bijlage Vragenlijst enquête	20

Inleiding

Van alle Amsterdammers van 65 jaar en ouder leefde 28% in 2012¹ in een huishouden met een inkomen tot 120% van het wettelijk sociaal minimum (WSM). Zij moesten rondkomen van een laag inkomen. Voor ouderen betekent 120% van het WSM net iets meer dan een AOW-uitkering. Sommige ouderen moeten het echter met minder doen.

Een AOW-uitkering wordt in 50 jaar opgebouwd. Iedereen die in die 50 jaar direct voorafgaand aan de AOW-leeftijd in Nederland heeft gewoond, ontvangt een volledige AOW-uitkering. Mensen die in het buitenland hebben gewoond of gewerkt ontvangen daarom geen volledige AOW-uitkering. Zij kunnen hun inkomen aanvullen met een aanvullend pensioen dat via het werk is opgebouwd, of met vermogen. Maar sommigen moeten rondkomen van alleen een gekorte AOW-uitkering. Zij kunnen in dat geval een aanvulling op hun inkomen ontvangen om de misgelopen inkomsten te compenseren: de Aanvullende Inkomensvoorziening Ouderen (AIO). De AIO vult de gekorte AOW-uitkering aan tot het bijstandsniveau.

Eerder onderzoek in 2013 heeft aangetoond dat een derde van de gekorte AOW'ers in Amsterdam geen gebruik maakte van de AIO.² Het huidig onderzoek vormt een update met het gebruik van een nieuwe bron (CBS-gegevens). Verder was er bij de gemeente behoefte om meer inzicht te krijgen in de redenen voor niet gebruik. De gemeente Amsterdam vindt het van belang dat ouderen met een laag inkomen optimaal worden ondersteund. Daar hoort bij dat zij optimaal gebruik maken van alle regelingen waar zij recht op hebben. Twee onderzoeksvragen hebben daarom geleid tot dit nieuwe onderzoek:

1. Hoe groot is het bereik van de AIO en wat zijn de kenmerken van niet-gebruikers?
2. Waarom vragen rechthebbenden de AIO niet aan?

Dit onderzoek heeft OIS uitgevoerd in opdracht van de gemeente Amsterdam, en in samenwerking met de Sociale Verzekeringsbank (SVB). De SVB verstrekt zowel de AOW als de AIO, maar heeft geen gegevens over een eventueel aanvullend inkomen of over vermogen. Om de AIO onder de aandacht te brengen, maakt de SVB klanten met een gekorte AOW erop attent dat zij mogelijk recht hebben op de AIO.

Om een antwoord te formuleren op de twee onderzoeksvragen zijn verschillende methodes gebruikt. Aan de hand van bestandsanalyses op CBS-gegevens, waaronder inkomens- en vermogensgegevens en verstrekkingen van de AIO, is het bereik van de AIO in Amsterdam en de kenmerken van niet-gebruikers in kaart gebracht. Om de tweede vraag te beantwoorden heeft OIS een enquête uitgezet onder ouderen met een onvolledige AOW. In aanvulling op deze enquête zijn een aantal kwalitatieve gesprekken gevoerd.

¹ OIS, 2015, [Armoedemonitor, 2014: lage inkomens in Amsterdam](#).

² OIS, 2013, [Oudere minima in Amsterdam en het gebruik van de AIO](#).

1 Gebruik en bereik van de AIO in Amsterdam

In dit hoofdstuk wordt in kaart gebracht hoeveel Amsterdamse huishoudens en personen worden gekort op hun AOW, wie van hen recht hebben op de AIO en hoeveel huishoudens en personen de AIO daadwerkelijk ontvangen. Niet iedereen met een onvolledige AOW heeft een laag inkomen: als men een aanvullend pensioen en/of vermogen heeft komt men niet in aanmerking voor de AIO.

De focus zal verder liggen op de doelgroep van de AIO. Rechthebbenden maken niet altijd gebruik van de AIO. In dit hoofdstuk schetsen wij het profiel van rechthebbende niet-gebruikers. Daarbij wordt gekeken naar kenmerken op huishoudniveau (stadsdeel en gezinssamenstelling), maar ook op persoonsniveau (leeftijd, geslacht en herkomst).

1.1 Methode

Het gebruik en het bereik van de AIO zijn onderzocht met behulp van CBS-gegevens. Hiervoor zijn de volgende bestanden gebruikt:

- Regionaal Inkomensonderzoek (RIO), waarin inkomensgegevens zijn opgenomen;
- Vermogensbestand;
- AOW-uitkeringen, waarin de hoogte van AOW-uitkeringen per huishouden zijn opgenomen;
- Bijstandsuitkeringen, waaronder de AIO-uitkeringen vallen.

Deze bestanden zijn aan elkaar gekoppeld om op huishoudniveau informatie te kunnen hebben over het inkomen, het vermogen en uitkeringen. Omdat gebruik wordt gemaakt van belastinggegevens in RIO, zijn de meest recente beschikbare gegevens van het jaar 2013.

Om na te gaan welke huishoudens en personen recht hebben op de AIO, zijn uit de aan elkaar gekoppelde bestanden de huishoudens geselecteerd met minimaal één gekorte AOW-uitkering. De inwonende kinderen zijn uit het bestand verwijderd, omdat hun eventuele inkomen geen invloed heeft op het recht op AIO. Ook zijn alleen gekorte AOW'ers geselecteerd die gedurende heel 2013 recht hadden op AOW en waarvan de huishoudenssituatie niet is gewijzigd, omdat het anders lastig is vast te stellen of men recht heeft op AIO.

1.2 Kwart AOW-ontvangende huishoudens wordt gekort

Eind 2013 telde Amsterdam 77.816 huishoudens met minimaal één AOW-uitkering, tezamen 94.308 personen (tabel 1.1). Ruim een kwart (28%) van de AOW-ontvangende huishoudens in Amsterdam wordt gekort op één of meer AOW-uitkeringen.

Tabel 1.1. Uitsplitsing AOW-ontvangers en huishoudens naar volledige en onvolledige AOW, 2013

aantal huishoudens met	Abs.	%
alleen volledige AOW	56.216	72
alleen onvolledige AOW	20.144	26
zowel volledige als onvolledige AOW	1.456	2
Totaal	77.816	100
aantal personen met		
volledige AOW	69.710	74
onvolledige AOW	24.598	26
totaal	94.308	100

bron: CBS/ bewerking OIS

Ouderen met een gekorte AOW-uitkering kunnen onder voorwaarden een aanvulling op hun inkomen ontvangen. De Aanvullende Inkomensvoorziening Ouderen (AIO) vult de gekorte AOW-uitkering aan tot een vastgesteld minimuminkomen (bijstandsniveau). Het huishoudinkomen en huishoudvermogen zijn bepalend voor het recht op AIO. Van alle Amsterdammers met een onvolledige AOW ontvangt een kwart (25%) AIO, dit zijn 6.228 personen in 6.207 huishoudens in 2013. De overige 75% ontving dus geen AIO, een deel had daar wel recht op.

1.3 Huishoudens met gekorte AOW en AIO vooral in Zuidoost, Oost en West, en vaak alleenstaand

In Zuidoost (44%), Oost (36%) en West (35%) is het aandeel huishoudens met een gekorte AOW het grootst. In dezelfde stadsdelen bevinden zich de meeste AIO-ontvangende huishoudens. De verschillen tussen de stadsdelen zijn echter groter voor huishoudens die AIO ontvangen, dan voor huishoudens met een onvolledige AOW. De reden hiervoor is dat een onvolledige AOW niet automatisch betekent dat er ook sprake is van een laag inkomen.

Tabel 1.2. Uitsplitsing AOW-huishoudens met en zonder AIO naar stadsdelen (procenten)

	huishoudens met volledige AOW	huishoudens met onvolledige AOW		totaal
		wel AIO	geen AIO	N (100%)
Centrum	77	4	20	9.170
West	65	11	24	10.035
Nieuw-West	73	8	19	14.545
Zuid	77	4	18	16.883
Oost	64	12	24	8.964
Noord	82	5	13	11.007
Zuidoost	56	18	26	7.189
totaal	72	8	20	77.816

Noot: een aantal huishoudens kan niet worden toegewezen aan een stadsdeel of wonen in Westpoort

bron: CBS/ bewerking OIS

Kijken we naar huishoudsamenstelling dan valt op dat de helft van de huishoudens met een korting op de AOW alleenstaand is en 29% een paar zonder kinderen. Voor huishoudens die AIO ontvangen is het aandeel alleenstaande huishoudens 60%.

Tabel 1.3 Huishoudsamenstelling van huishoudens met onvolledige AOW en AIO

	huishoudens met AIO		totaal huishoudens met onvolledige AOW-uitkering(en)*	
	abs.	%	abs.	%
alleenstaande	3.741	60	10.549	49
paar zonder kinderen	1.255	20	6.229	29
paar met kinderen**	653	11	2.692	12
eenoudergezin**	487	8	1.311	6
overig	71	1	819	4
totaal	6.207	100	21.600	100

* De groep AIO-ontvangende huishoudens is onderdeel van het aantal huishoudens met een onvolledige AOW bron: CBS/ bewerking OIS

** Het gaat hierbij om thuiswonende kinderen, ongeacht leeftijd

1.4 Jong gepensioneerd en niet-westerse Amsterdammers ontvangen vaak AIO

Kijken we naar personen in huishoudens die worden gekort op AOW, en de AIO ontvangen, dan kan informatie worden gegeven over geslacht, leeftijd en herkomst. Hoewel er ongeveer evenveel mannen als vrouwen worden gekort op de AOW, zijn er iets meer AIO-ontvangende vrouwen dan mannen.

De grootste groep van zowel gekorte AOW'ers als AIO-ontvangers is 65-74 jaar, oftewel recent gepensioneerd. Er zijn weinig ouderen van 85 jaar en ouder die de AIO ontvangen. Verder valt op dat Suriname, Marokko en overige niet-westerse landen zijn oververtegenwoordigd onder AIO-ontvangers, vergeleken met het totaal gekorte AOW'ers.

Tabel 1.4 Persoonskenmerken van AIO-ontvangers en gekorte AOW'ers

	AIO-ontvangers		gekorte AOW'ers	
	abs.	%	abs.	%
man	2.890	46	12.384	50
vrouw	3.323	53	12.124	49
onbekend	15	0	90	0
65-74	3.956	64	17.161	70
75-84	1.928	31	6.309	26
85+	344	6	1.128	5
autochtonen	246	4	4.017	16
Marokkanen	1.452	23	4.032	16
Turken	477	8	2.072	8
Surinamers	1.916	31	5.546	23
Antillianen/ Arubanen	244	4	732	3
overige niet-westerse allochtonen	1.213	19	2.573	10
westerse allochtonen	665	11	5.536	23
onbekend	15	0	90	0
totaal	6.228	100	24.598	100

bron: CBS/ bewerking OIS

1.5 Twee derde rechthebbenden ontvangen AIO

66%

Van alle gekorte AOW-huishoudens hadden er 6.542 recht op AIO. Van hen ontving 66% de AIO³. Dat betekent dat een derde (34%) van de huishoudens die recht hadden op AIO, geen gebruik maakte van de regeling. Het bereik in Amsterdam is daarmee lager dan op landelijk niveau: in heel Nederland ontving 76% van de rechthebbenden de AIO in 2011.⁴

Het is lastig om in te schatten hoe het bereik zich tussen 2013 en 2015 heeft ontwikkeld. Op basis van de ontwikkeling van het aantal toekenningen tussen 2013 en 2015 en de geschatte ontwikkeling van de doelgroep zouden er aanwijzingen zijn dat het bereik is gedaald. De SVB heeft namelijk aan minder huishoudens de AIO verstrekt, terwijl het aantal ouderen, en meer in het bijzonder ouderen die in een niet-westers land zijn geboren is gestegen. Het is echter niet mogelijk om de doelgroep in kaart te brengen in 2015. Dat heeft te maken met de verhoging van de pensioengerechtigde leeftijd, en met de introductie van de kostendelersnorm.⁵

1.6 Bereik relatief laag onder meerpersoonshuishoudens

Van alle rechthebbenden is de grootste groep alleenstaand. Onder deze groep is het bereik ook het hoogst, met 75%. Maar ondanks het grote bereik onder deze groep bestaat de groep rechthebbende niet-gebruikers nog wel voor het grootste deel uit alleenstaanden. Bij de huishoudsamenstellingen waar de kinderen inwonend zijn (paar met kinderen of eenoudergezinnen) is het bereik het kleinst.

Tabel 1.5 Uitsplitsing rechthebbende huishoudens naar gebruik AIO en huishoudsamenstelling (procenten)

	geen AIO	wel AIO	N (100%)
alleenstaande	25	75	4.075
paar zonder kinderen	39	61	1.124
paar met kinderen	54	46	656
eenoudergezin	46	54	508
overig	93	7	179
totaal	34	66	6.542

bron: CBS/ bewerking OIS

Het bereik is het hoogst in Zuidoost, met 88% van de rechthebbende huishoudens die een AIO ontvangen. In stadsdeel Centrum en Zuid is het aandeel rechthebbende niet-gebruikers het grootst, maar kijken we naar absolute aantallen dan wonen de meeste rechthebbende niet-gebruikers in West.

³ Een deel van de AIO ontvangende huishoudens (15%) had volgens de gegevens van de belastingdienst geen recht op AIO, omdat zij een te hoog inkomen of vermogen hadden. Dit betekent niet dat er sprake is van onrechtmatige uitkeringen. De vermogens van huishoudens worden voor een deel onjuist geschat. Dit wordt mede veroorzaakt door schulden die niet volledig worden waargenomen.

⁴ Zie: Olieman, R. (2014), [SVB realiseert lager niet-gebruik](#), SVB.

⁵ De kostendelersnorm houdt in als een bijstandsgerechtigde een woning deelt met meer volwassenen, de uitkering(en), waaronder de AIO, wordt verlaagd.

Tabel 1.6 Bereik AIO naar stadsdeel (procenten)

	geen AIO	wel AIO	N (100%)
Centrum	45	55	420
West en Westpoort	37	63	1.277
Nieuw-West	35	65	1.170
Zuid	42	58	820
Oost	34	66	1.122
Noord	34	66	562
Zuidoost	19	81	1.171
totaal	34	66	6.542

bron: CBS/ bewerking OIS

Wijken met het laagste en het hoogste bereik onder de rechthebbenden staan in tabel 1.7. Naast buurten in Centrum en Zuid, zijn er ook twee buurten in West met een relatief laag bereik. Er zijn ook een aantal buurten waar in absolute zin veel rechthebbende niet-gebruikers woonachtig zijn, maar waar het bereik niet heel laag is. Landlust is daar een voorbeeld van: 93 van de 211 rechthebbenden ontvangen de AIO niet (56% bereik). Het geldt ook voor de Indische Buurt West, met 72 van de 215 rechthebbende niet-gebruikers (67% bereik).

Tabel 1.7 Wijken* met relatief het laagste en hoogste bereik (procenten)

wijken met relatief laagste bereik	%	wijken met relatief hoogste bereik	%
Weesperbuurt/Plantage	38	Bijlmer-Oost (E, G, K)	83
Buitenveldert-Oost	39	Bijlmer-Centrum (D, F, H)	82
Jordaan	47	Holendrecht/Reigersbos	79
Frederik Hendrikbuurt	53	Gein	78
Rijnbuurt	53	Oosterparkbuurt	74

* wijken met minimaal 50 rechthebbende huishoudens

bron: CBS/ bewerking OIS

1.7 Hoger bereik bij hogere korting op AOW

In deze paragraaf wordt gekeken naar het bereik van de AIO naar gelang de hoogte van de uitkering. Te zien in tabel 1.8 is dat naarmate de korting op de AOW hoger wordt, het gebruik van AIO toeneemt.

Tabel 1.8 Uitsplitsing rechthebbende huishoudens naar gebruik AIO en korting op AOW (procenten)

	geen AIO	wel AIO	N (100%)
1-10	84	16	487
11-20	55	45	1.202
21-30	38	62	1.493
31-40	23	77	1.327
41-50	18	82	599
51-60	15	85	463
61-70	12	88	476
71-80	9	91	267
81-100	8	92	228
totaal	34	66	6.542

bron: CBS/ bewerking OIS

Opvallend is dat het bereik op huishoudniveau hoger is dan op persoonsniveau (66% tegenover 55%). De reden hiervoor is dat huishoudens met meerdere personen een kleiner bereik kennen dan alleenstaande huishoudens.

Kijken we naar de persoonskenmerken dan zien we dat mannen minder vaak gebruikmaken van de AIO dan vrouwen (49% tegenover 51%). De leeftijdsgroep 65-74 jaar kent een hoger niet-gebruik dan andere leeftijdsgroepen. De verschillen zijn het grootst voor de herkomstgroepen. Het bereik onder Amsterdammers van Turkse, Nederlandse of Marokkaanse afkomst is het kleinst (respectievelijk 68%, 67% en 54% maakt geen gebruik van de regeling). Amsterdammers van Marokkaanse afkomst vormen de grootste groep onder de niet-gebruikers en Amsterdammers van Surinaamse afkomst lijken de weg naar de AIO het beste te kunnen vinden. Er kunnen op basis van deze gegevens geen uitspraken worden gedaan over welke factoren zwaarder meewegen in het niet-gebruik. Daarvoor zijn aanvullende analyses nodig. Dit soort analyses zijn opgenomen in het rapport van de SVB⁶.

Tabel 1.9 Uitsplitsing rechthebbende (niet-)gebruikers naar persoonskenmerken (procenten)

	geen AIO	wel AIO	N (100%)
man	49	51	3.565
vrouw	41	59	4.366
65-74	49	51	5.058
75-84	38	62	2.485
85+	31	69	388
Autochtoon	67	33	541
Marokko	54	46	2.132
Turkije	29	71	886
Suriname	68	32	2.093
Nederlandse Antillen en Aruba	32	68	269
overige niet-westerse landen	27	73	1.097
overige westerse landen	47	53	913
totaal	45	55	7.931

bron: CBS/ bewerking OIS

⁶ Olieman, R. (2014), [SVB realiseert lager niet-gebruik](#), SVB.

2 Redenen voor niet-gebruik

Uit de gegevens die in het eerste hoofdstuk zijn gepresenteerd is duidelijk dat niet alle rechthebbenden de AIO ontvangen. De vraag is waarom. Daar is een antwoord op gezocht met een enquête en interviews. Het gaat in dit hoofdstuk om de redenen waarom rechthebbenden de AIO niet ontvangen. Eerst wordt de methode toegelicht.

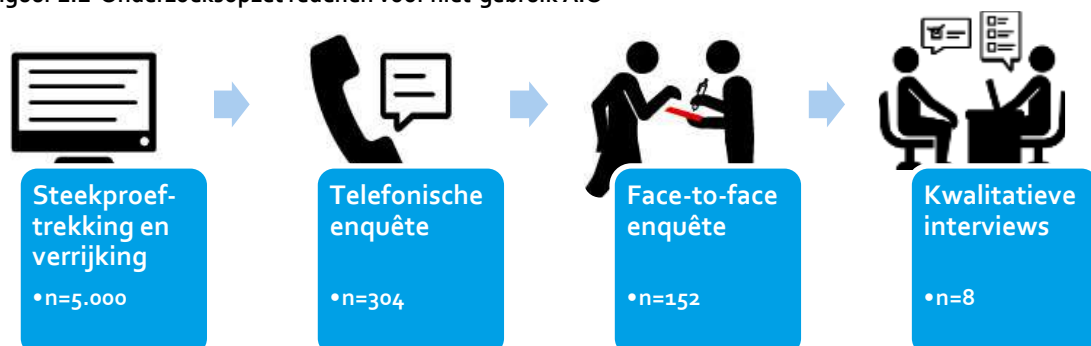
2.1 Methode

Om na te gaan waarom mensen de AIO niet ontvangen terwijl zij er recht op hebben, is een enquête uitgezet, aangevuld met interviews. De onderzoeksmethode is schematisch weergegeven in figuur 2.1. Rechthebbende niet-gebruikers zijn echter niet als zodanig te bereiken. OIS heeft daarom een enquête uitgezet onder een groep oudere Amsterdammers, waaronder de verwachting was dat de doelgroep van de AIO gevonden kon worden.

Daartoe heeft de SVB een steekproef verstrekt van 5.000 Amsterdammers die een onvolledige AOW en géén AIO ontvangen. Het bestand bevatte naam, volledig adres, leeftijd percentage korting op de AOW van deze personen. Ook zijn alleen personen tot en met 85 jaar meegenomen in de steekproef, omdat daarboven het risico groter wordt dat mensen zijn opgenomen in een ziekenhuis of instituut of dat het lastig is om met hen een gesprek te voeren.

Op basis van de bestandsanalyse is besloten om in de steekproef alleen Amsterdammers op te nemen die in het buitenland zijn geboren. Ook is rekening gehouden met de hoogte van de korting op de AOW omdat uit de bestandsanalyse blijkt dat vooral bij een lage korting het bereik klein is. In de steekproef zaten 3.000 personen met een korting tot 25%, 1.500 personen met een korting tussen 26 en 50% en 500 personen met een korting van meer dan 50%.

Figuur 2.1 Onderzoeksofzet redenen voor niet-gebruik AIO

2.1.1 Enquête

De steekproef is verrijkt met telefoonnummers op basis van naam en adres. Dit heeft 1.265 nummers opgeleverd. Deze zijn gebeld tussen 5 en 12 april met de vraag om mee te doen aan de enquête. Dat heeft 304 geslaagde interviews opgeleverd, een netto respons van 49% (rekening houdend met niet-bereikbare nummers; zie tabel 2.2).

Daarnaast is een selectie gemaakt van 535 adressen in verschillende delen van de stad waar enquêteurs van OIS aan de deur zijn gegaan om de enquête af te nemen tussen 6 en 13 april. Zij hebben met 152 personen de enquête afgenomen, een respons van 28%. De vragenlijst die bij de telefonische en de face-to-face enquête is gebruikt is in de bijlage te vinden.

Tabel 2.2 Responsoverzicht

	telefonisch	face-to-face	totaal
bruto steekproef	1.265	3.735	5.000
netto steekproef	617	535	1.152
respons	304	152	456
responspercentage	49%	28%	40%

2.1.2 Interviews

In de enquête was het verzoek opgenomen om mee te werken aan een langer gesprek. Van de respondenten die potentieel tot de doelgroep van de AIO behoren waren 47 daartoe bereid. Zij hebben een telefoonnummer gegeven waarop ze gebeld konden worden.

Op basis van de antwoorden in de enquête en de achtergrondkenmerken zijn tien personen gebeld. Met twee mensen kon er geen gesprek plaatsvinden: één kon steeds niet worden bereikt, bij de ander nam een dochter de telefoon op en vertelde dat haar ouders er niets van snapt en dat zij slecht Nederlands konden praten.

Van de acht respondenten met wie telefonisch contact is geweest gingen er zes meteen in gesprek, ook als hen de optie werd geboden om een afspraak te maken aan huis (waar één respondent voor heeft gekozen), of een latere telefonische afspraak (met twee respondenten). Zeven gesprekken zijn telefonisch gevoerd, en één aan huis. Eén telefonisch gesprek werd gevoerd met de zoon van de persoon die gebeld werd, en een ander met de partner van degenen van wie de SVB-gegevens verstrekt waren, die zelf ook wordt gekort op de AOW. De gesprekken duurden tussen 15 en 30 minuten.

Er is gesproken met vier mannen en vier vrouwen. De geïnterviewden zijn tussen 69 en 77 jaar. Twee leven alleen, de andere hebben een partner. Vier respondenten zijn van Surinaamse herkomst, twee van Marokkaanse herkomst, een van Antilliaanse herkomst en een van Kroatisch herkomst. De korting op de AOW lag tussen 16% en 68%. De groep geïnterviewden is daarmee divers.

2.2 Kenmerken respondenten

Met de enquête zijn iets meer mannen dan vrouwen bereikt onder de 456 respondenten. Verder waren alleenstaanden met 53% in de meerderheid. Een ruime meerderheid, 71%, is van niet-westerse herkomst. De grootste groep bestaat uit mensen afkomstig uit Suriname. Een kwart van de respondenten heeft een westerse migratie-achtergrond en 6% is van Nederlandse herkomst. Ook is bijna de helft van de respondenten tussen 65 en 69 jaar, en kwart is tussen 70 en 74 jaar en nog eens een kwart is 75 jaar of ouder.

Figuur 2.3 Belangrijkste achtergrondkenmerken respondentengroep (n=456)

De grootste groep respondenten heeft t/m 25% korting op de AOW, in totaal 53%. Het gaat hierbij wel vooral om een korting van meer dan 10%. Slechts een kleine groep, 14% ontvangt de helft van de AOW of minder. De achtergrondkenmerken van de respondenten komen grotendeels overeen met de achtergrondkenmerken van de gekorte AOW'ers zoals beschreven

in het eerste hoofdstuk. Wel hebben iets meer Surinamers en iets minder vrouwen de enquête ingevuld vergeleken met de totale populatie die gekort wordt op de AOW.

In de vragenlijst zijn vragen gesteld over de hoogte van het inkomen, de gezinssamenstelling en het vermogen. Van de respondenten hebben 152 personen van de 456 een laag inkomen, weinig vermogen en géén huis in het buitenland. Oftewel: een derde behoort potentieel tot de doelgroep van de AIO. Het is niet mogelijk om daar met grote zekerheid uitspraken over te doen, want het blijven zelf-gerapporteerde antwoorden in een enquête.

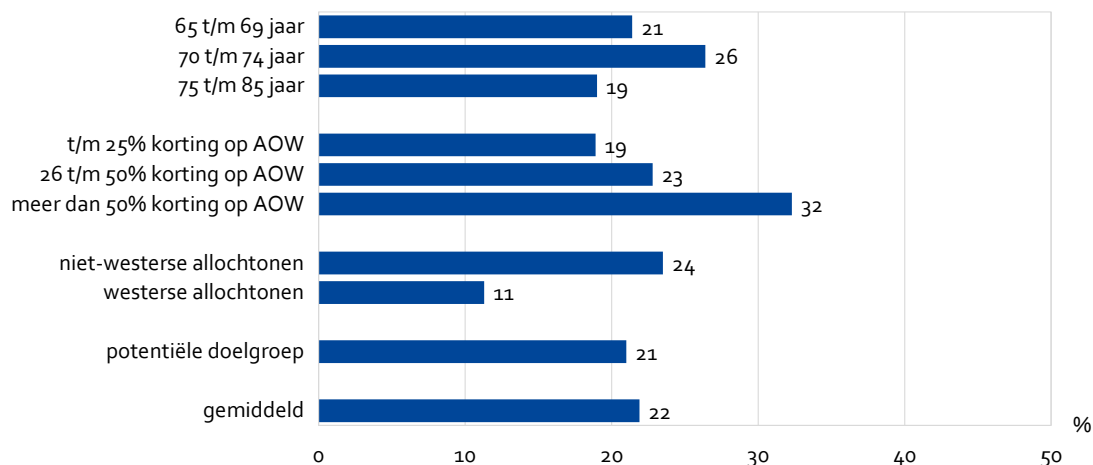
2.3 Een op vijf bekend met AIO

22%

Van de ondervraagde personen heeft 22% wel eens gehoord van de AIO. Van degenen die tot de potentiële doelgroep van de AIO behoren is dit aandeel met 21% niet significant verschillend. De doelgroep is met andere woorden niet vaker bekend met de AIO dan ouderen die in principe niet tot de doelgroep behoren.

Ouderen van 75 jaar en ouder hebben relatief minder vaak gehoord van de AIO. Ouderen die voor meer dan 50% worden gekort hebben juist vaker gehoord van deze voorziening. Ouderen van niet-westerse herkomst hebben vaker kennis van de AIO dan ouderen met een westerse migratie-achtergrond.

Figuur 2.4 Bekendheid met AIO, naar achtergrondkenmerken (procenten)

2.4 SVB belangrijkste informatiebron

Ouderen die bekend zijn met de AIO hebben in de helft van de gevallen informatie ontvangen over deze voorziening. En de helft van hen noemt hierbij de SVB als informatieverstrekker. Dat is in overeenstemming met de communicatie-strategie van de SVB. De SVB benadert alle gekorte AOW'ers twee maanden voor de pensioenleeftijd. Zij ontvangen een bericht waarin afhankelijk van de leefvorm (gehuwd/samenwonend of ongehuwd) staat wat de AIO inhoudt, hoe zij kunnen

nagaan of zij recht hebben op de AIO en hoe zij een aanvraag kunnen indienen. Verder geven respondent ook aan dat familie en vrienden hen wel eens informatie geven over de AIO.

Een kwart van de ouderen die bekend is met de AIO heeft zelf wel eens informatie gezocht over de AIO. Van hen zegt een vijfde deze informatie bij de SVB hebben in gewonnen, en eveneens een vijfde bij familie of vrienden. De manier waarop informatie is verkregen en gezocht is schematisch weergegeven in figuur 2.5.

Figuur 2.5 Informatiekanalen voor ouderen die bekend zijn met de AIO (n=106)

2.5 Onbekendheid en onduidelijkheid redenen voor niet-aanvraag

Uit het voorgaande is duidelijk dat een grote groep ouderen onbekend is met de AIO. Van degenen die wel eens hebben gehoord van deze voorziening heeft een kleine groep het ooit aangevraagd. Een deel van hen heeft het ooit ontvangen, waarbij het bij sommigen weer is stopgezet. Bij drie type situaties hebben wij vragen gesteld over redenen en afwegingen voor het niet-ontvangen van de AIO. Dat is schematisch weergegeven in figuur 2.6. De ouderen die AIO hebben aangevraagd behoren allen tot de potentiële doelgroep.

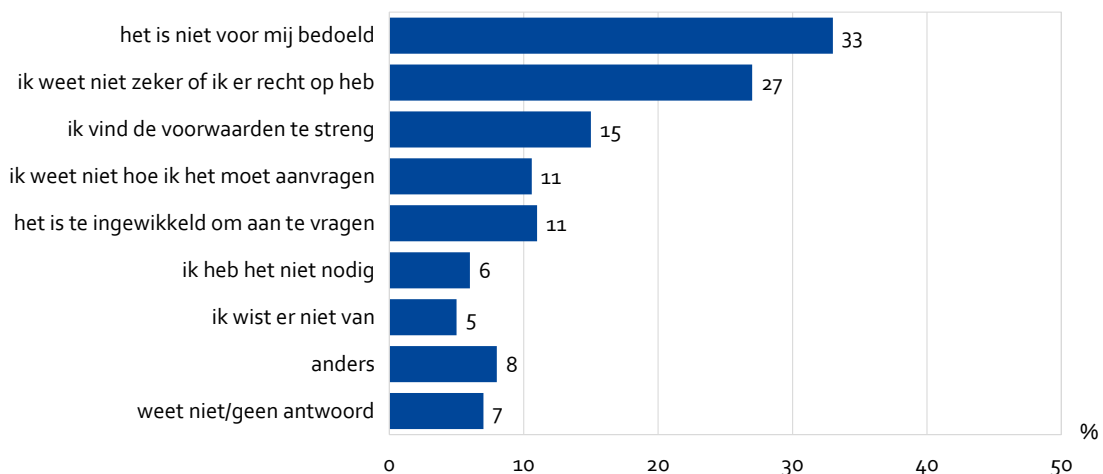
Figuur 2.6 Schema van type ervaringen met de AIO van respondenten, en vragen hierbij

De overgrote meerderheid van de groep die wel bekend is met de AIO, maar deze niet heeft aangevraagd behoort niet tot de potentiële doelgroep van de regeling. Een derde van de groep

die de AIO niet heeft aangevraagd geeft dan ook aan dat zij niet in aanmerking komen voor deze regeling. Van de 87 personen die die AIO niet hebben aangevraagd zijn er vijf personen die volgens de informatie uit de enquête een laag inkomen en weinig vermogen hebben. Daarbij geven ze als reden aan: 'ik heb er geen recht op' of 'ik weet niet zeker of ik er recht op heb'. Er is hierbij geen sprake van een weloverwogen keuze, zoals bij de antwoordopties 'ik vind de voorwaarden te streng' (daarbij worden vakanties vooral genoemd) of 'ik heb het niet nodig'.

Figuur 2.7 Redenen om de AIO niet aan te vragen, meerdere antwoorden mogelijk (procenten; n=87)

De groep die de AIO (ooit) heeft aangevraagd bestaat uit mensen die volgens de informatie in de enquête tot de potentiële doelgroep behoren. Het aantal respondenten is echter te klein om conclusies te kunnen trekken. Van de 12 personen die hebben aangegeven dat zij de AIO hebben aangevraagd maar niet ontvangen zeggen er zes dat hun inkomen te hoog was, drie dat ze te veel vermogen hadden en een dat een gevraagd document niet overhandigd kon worden.

Van de zes personen die een AIO hebben ontvangen die vervolgens is stopgezet legt er een uit dat het inkomen was gestegen en een ander kreeg een inwonend kind. De rest geeft geen uitleg. Hiermee is er te weinig informatie om tot inzichten te komen.

2.6 Interviews wijzen op onbekendheid en soms wantrouwen

In de interviews kwamen zeer uiteenlopende situaties naar voren. Sommigen hadden nog nooit van de AIO gehoord en overigens ook niet van andere regelingen voor hulp bij laag inkomen. Anderen ontvingen verschillende regelingen. Sommigen hadden de AIO ooit ontvangen. Anderen weten of denken dat ze er niet voor in aanmerking komen.

Van de acht geïnterviewden zijn er twee redelijk goed op de hoogte van alle regelingen waarvoor zij in aanmerking komen. Een respondent wordt hierbij geholpen door zijn zoon die bij de gemeente heeft gewerkt. De ander was van beroep schuldhelpverlener. Hij had wel eens gehoord van de AIO, maar er nooit aan gedacht om deze aan te vragen.

Een aantal respondenten komt moeilijk rond, maar weet niet waar zij moeten aankloppen voor hulp. Een van hen zegt: 'Ik heb het nooit geprobeerd. Ik denk: dat is alles wat ik krijg.'

Sommigen hebben wel eens regelingen aangevraagd, ook de AIO maar ook het gratis OV voor oudere minima, maar hebben het niet ontvangen omdat zij te veel inkomen of vermogen zouden hebben. In hun beleving kunnen ze echter niet rondkomen met hun inkomen. Zo beschrijft een respondente haar situatie:

'Ik heb nog geen € 700, € 215 pensioen en ongeveer € 460 AOW. Met alle lasten, zelfs met huurtoeslag heb ik helemaal geen leefgeld. De SVB zegt dat ik te veel vermogen heb. Ik begrijp niet hoe dat kan! (...) Ik heb nog nooit aangeklopt voor hulp. Ik kan niet naar Suriname terug. Ik heb daar 7 jaar gewerkt. Ik krijg daar nog geen € 30 per maand van. Vanaf vorig jaar wordt het geld ook niet meer gestort, want Suriname gaat achteruit.'

Bij een meerderheid van de respondenten met wie een gesprek is gevoerd leeft er veel wantrouwen ten aanzien van de overheid. Mensen zijn bang om iets aan te vragen dat zij vervolgens moeten terugbetalen. Een vrouw vertelt dat ze daarom afziet van alle hulp, ook al wordt het huishouden met 52% gekort op de AOW. Het gaat haar hierbij om de verhouding tussen de moeite en de opbrengst:

'Het gaat niet om het invullen van papieren, dat kan ik doen! Maar waarom zo veel dingen om klein geld? Ze moeten mijn hele hebben en houden weten, en dan zeggen ze: u komt niet in aanmerking. Als het voor een hoog bedrag was, voor € 5.000, à la bonne heure! Ik probeer buiten te blijven van alles. (...) Waarom moeten mensen boven de 80 alle formulieren invullen? Niks gaat veranderen. Ik ben 72, werken doe ik niet meer.'

Het gezin bij wie het enige huisbezoek is gedaan vertelt na afloop dat zij het bezoek van tevoren niet vertrouwden. Mevrouw dacht dat de onderzoeker een oplichtster was. Ze zei: 'Ik kon niet geloven dat de gemeente niet weet wat het inkomen is. En de SVB, ze weten alles!' Toen mevrouw nog werkte moest ze elke zes maanden haar loonstrookjes doorgeven en werd de partnertoeslag van de AOW opnieuw berekend. Zij kan daarom niet begrijpen dat de SVB niet zou weten wie recht heeft op de AIO en wie niet.

Een andere respondent ontving de AIO, maar die is stopgezet toen de SVB een onderzoek deed en er gevraagd werd naar 'allemaal dingen', en – vertelt de zoon – 'hij kreeg er weinig voor'. Vooral het halveren van het aantal weken vakantie zit meneer, en ook zijn zoon, dwars. De zoon legt uit: 'Mijn vader heeft eindelijk AOW, hij heeft altijd hard gewerkt, maar omdat hij net iets meer ondersteuning ontvangt worden strengere eisen gesteld. Maar vakantie is heilig!'. Deze persoon heeft de afweging gemaakt om de eerdere AIO-compensatie aan zijn zoons te vragen.

Ook anderen worden door familie geholpen. Een mevrouw vertelt dat ze in financiële problemen kwam toen ze trouwde:

'Toen was ik eerlijk. Want veel mensen wonen samen maar ze zeggen het niet bij de gemeente. Ik ben getrouwen en ik heb dat verteld. En toen zijn we gekort. Ook mijn man. Ze hebben alles van hem afgepakt, doordat we samenwonen. Gelukkig heb ik op Curaçao nog familie. Ik heb ze gevraagd of ze konden helpen om de huur te betalen.'

Verder valt in de acht gesprekken op dat deze mensen weinig op de hoogte waren van gemeentelijke communicatiekanalen. De krant 'Amsterdam' wordt nauwelijks gelezen. Informatie moet hen direct bereiken. Op een uitzondering na zijn de respondenten goed op de hoogte van de post die zij krijgen en regelen zij zelf hun financiële administratie. Maar ze weten niet of zij recht hebben op hulp bij laag inkomen, en ook al komen ze moeilijk rond, ze weten niet waar ze moeten aankloppen voor hulp.

Conclusies

Een kwart van de Amsterdamse ouderen wordt gekort op de AOW. De meerderheid van hen heeft daarnaast een aanvullend inkomen en/of vermogen, waardoor zij niet in aanmerking komen voor de Aanvullende Inkomensvoorziening Ouderen (AIO). Ongeveer 6.200 Amsterdamse huishoudens ontvingen in 2013 de AIO om hun inkomen aan te vullen tot het bijstandsniveau. Dat is twee derde van de groep die recht heeft op deze regeling. Daarmee valt het bereik van de AIO in Amsterdam lager uit dan het landelijk gemiddelde.

Dit blijkt uit bestandsanalyses op CBS-gegevens. Uit deze analyses blijkt verder dat het vooral meerpersoonshuishoudens zijn die relatief minder worden bereikt, en ook huishoudens met een relatief lage AOW-korting. Het bereik verschil sterk per stadsdeel en per wijk in de stad.

Deze uitkomsten over het gebruik en het bereik van de AIO in Amsterdam zijn aangevuld met een enquête onder Amsterdamse ouderen die gekort worden op de AOW en geen AIO ontvangen. Met deze enquête, die in samenwerking met de SVB is opgezet, zijn 456 ouderen bereikt, zowel telefonisch als aan huis. Een derde van de respondenten behoort potentieel tot de doelgroep van de AIO.

De enquête toont aan dat de onbekendheid met de AIO groot is: 78% van de respondenten heeft nooit gehoord van deze regeling. Onder de potentiële doelgroep is de bekendheid met de AIO even beperkt. Degenen die er wel van hebben gehoord hebben meestal informatie ontvangen van de SVB. Een kleine groep heeft zelf informatie gezocht, meestal ook bij de SVB. Verder zijn familie en vrienden vaak een informatiebron.

In de enquête is gevraagd naar redenen om de AIO niet aan te vragen. De grootste groep denkt niet in aanmerking te komen voor de AIO, terwijl zij wel tot de potentiële doelgroep lijken te behoren. Verder weet een aantal personen niet zeker of zij er recht op hebben en/of hoe zij het moeten aanvragen. Onduidelijkheid over voorwaarden en aanvraagprocedures lijken dan ook een barrière voor een optimaal bereik. De aanvullende kwalitatieve gesprekken die met acht respondenten zijn gevoerd geven hier voorbeelden van. Ook blijkt dat mensen vanwege die onduidelijkheid maar soms ook uit wantrouwen beslissen om geen hulp te vragen. Zij zien dit als een manier om zichzelf te beschermen, ook al komen ze moeilijk rond.

Uit de grote mate van onbekendheid met de AIO en met de voorwaarden blijkt dat de bestaande communicatiestrategieën niet geheel effectief zijn onder Amsterdamse ouderen, ook al ontvangen alle gekorte AOW'ers hierover informatie van de SVB. De enquête en de interviews maken duidelijk dat ouderen grote behoefte hebben aan een persoonlijke benadering, waarbij het belangrijk is om wantrouwen jegens de overheid weg te nemen. Gelet op de verwachte groei van de doelgroep in de komende jaren lijkt herziening van de communicatiestrategieën nuttig, zo niet nodig.

Bijlage Vragenlijst enquête

De gemeente Amsterdam doet in samenwerking met de SVB onderzoek naar het gebruik van inkomensondersteuning aan ouderen. Wij zouden u graag een paar vragen stellen over dit onderwerp. Het invullen duurt ongeveer 10 minuten.

1. [check of met juiste persoon wordt gesproken]
2. Heeft u wel eens gehoord van de AIO?
 - Ja
 - Nee (uitleg geven, daarna naar v.13)

AIO staat voor 'aanvullende inkomensvoorziening ouderen'. Dit werd in het verleden ook bijstand voor 65-plussers genoemd. De AIO vult het inkomen van pensioengerechtigden aan tot het minimuminkomen. Het is bedoeld voor personen met de AOW-leeftijd, een onvolledig AOW-pensioen, weinig ander inkomen en weinig vermogen.

3. Heeft u wel eens informatie gekregen over de AIO?
 - Ja
 - Nee (naar v.5)
4. Van wie heeft u informatie gekregen over de AIO?
 - Kennissen, familie
 - De SVB
 - Een maatschappelijke organisatie
 - Anders, namelijk...
5. Heeft u wel eens zelf informatie opgezocht over de AIO?
 - Ja
 - Nee (naar v.7)
6. Waar heeft u informatie opgezocht over de AIO? *Meerdere antwoorden mogelijk*
 - Bij familie of kennissen
 - Bij de gemeente
 - Bij de SVB
 - Bij een andere instantie, namelijk:...
 - Anders, namelijk...
 - Weet niet/ geen antwoord
7. Heeft u de AIO ooit aangevraagd?
 - Ja
 - Nee (naar vraag 12)

Gebruik en bereik van de AIO in Amsterdam

8. Heeft u de AIO toen gekregen?
- Ja (naar v.10)
 - Nee
9. Om welke reden kreeg u het niet? *Meerdere antwoorden mogelijk*
- Te hoog inkomen
 - Te hoog vermogen
 - een huis in het buitenland
 - niet alle gevraagde informatie gegeven
 - Anders, namelijk...
 - Weet niet/geen antwoord
10. Ontvangt u de AIO op dit moment?
- Ja (naar v.13)
 - Nee
11. Waarom is de AIO inmiddels beëindigd? *Meerdere antwoorden mogelijk*
- Ik kreeg een hoger inkomen en kwam daarmee boven de grens
 - Mijn vermogen werd te hoog
 - Verandering in gezinssituatie
 - Het is te veel moeite voor te weinig geld
 - Ik heb een huis in het buitenland
 - Anders, namelijk....
 - Weet niet/ geen antwoord

(vervolgens naar v.13)

12. Waarom heeft u de AIO niet aangevraagd? *Meerdere antwoorden mogelijk*
- Ik weet niet zeker of ik er recht op heb
 - Ik weet niet hoe ik het moet aanvragen
 - Het is te ingewikkeld om aan te vragen
 - Het is te veel moeite voor te weinig geld
 - Ik heb het niet nodig
 - Ik vind de voorwaarden te streng
 - Ik heb een huis in het buitenland
 - Anders, namelijk...
 - Weet niet/ geen antwoord
13. Woont u alleen?
- Ja (naar v.16)
 - Nee
14. Heeft u een partner?
- Ja (naar v.16)
 - Nee

15. Wat is uw netto inkomen per maand? Daarmee wordt bedoeld: het inkomen na aftrek van belastingen, dat besteed kan worden aan lasten, consumptie en eventueel sparen. Is dat:
- Lager dan € 1.100
 - Hoger dan € 1.100
 - Weet niet

(vervolgens naar v. 18)

16. Wat is de leeftijd van uw partner?
__ __ jaar

17. Wat is het netto maandinkomen van u en uw partner? Daarmee wordt bedoeld: het inkomen na aftrek van belastingen, dat besteed kan worden aan lasten, consumptie en eventueel sparen. Is dat:
- Lager dan € 1.500
 - Hoger dan € 1.500
 - Weet niet

18. Heeft u (eventueel samen met uw partner) een eigen huis, in Nederland en/of in het buitenland?
Meerdere antwoorden mogelijk
- Ja, in Nederland
 - Ja, in het buitenland
 - nee

19. [als v14=nee] Heeft u bezit, in de vorm van spaargeld, aandelen, een auto, sieraden of andere goederen van meer dan € 6.000?
- ja
 - nee
 - weet niet

(vervolgens naar v.21)

20. [als v14=ja] Heeft u bezit, in de vorm van spaargeld, aandelen, een auto, sieraden of andere goederen van meer dan € 12.000?
- ja
 - nee
 - weet niet

21. Wat is uw geboorteland en dat van uw ouders?

	uw geboorteland	geboorteland moeder	geboorteland vader
Nederland	☐ 1	☐ 1	☐ 1
Suriname	☐ 2	☐ 2	☐ 2
Antillen, Aruba	☐ 3	☐ 3	☐ 3
Turkije	☐ 4	☐ 4	☐ 4
Marokko	☐ 5	☐ 5	☐ 5
Europa (inclusief voormalige Sovjet- Republieken)	☐ 6	☐ 6	☐ 6
VS, Canada, Australië, Nieuw Zeeland, overig Oceanië, Japan, Indonesië, Nederlands Indië	☐ 7	☐ 7	☐ 7
overig Azië, overig Midden- en Zuid-Amerika, overig Afrika	☐ 8	☐ 8	☐ 8
onbekend/ geen antwoord	☐ 9	☐ 9	☐ 9

[v22 alleen stellen als persoon behoort tot doelgroep en niet eerder AIO ontvangen]

22. In het kader van dit onderzoek willen wij een aantal mensen verder spreken over deze onderwerpen. Mogen wij contact met u opnemen voor een vervolgesprek van ongeveer een uur?

- Ja
- Nee

23. Op welk telefoonnummer kunnen wij u het beste bereiken?

Dat waren onze vragen. Dank voor uw medewerking!

Gemeente Amsterdam

Onderzoek, Informatie en Statistiek

Bezoekadres:
Oudezijds Voorburgwal 300
1012 GL Amsterdam

Postbus 658
1000 AR Amsterdam

www.ois.amsterdam.nl